

**BRATISLAVSKÁ MEDZINÁRODNÁ ŠKOLA LIBERÁLNYCH
ŠTÚDIÍ**

**ŽENY V POLITIKE
BAKALÁRSKA PRÁCA**

Bratislava, 2010

Natália Lazovská

BRATISLAVSKÁ MEDZINÁRODNÁ ŠKOLA LIBERÁLNYCH ŠTÚDIÍ

ŽENY V POLITIKE
BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program: Liberálne štúdiá
Študijný odbor : 3. 1. 6 Politológia
Vedúci bakalárskej práce: PhDr. Jana Juráňová
Stupeň kvalifikácie: bakalár (v skratke „Bc.“)
Dátum odovzdania práce: 30.4.2010
Dátum obhajoby: 15. 6. 2010

Bratislava, 2010

Natália Lazovská

Čestné vyhlásenie o originalnosti práce

Prehlasujem, že odbornú prácu som napísala sama pod odborným dohľadom školiteľa a použila som iba literatúru, ktorú uvádzam v zdrojoch.

V Bratislave, 30.4.2010

Podpis

Pod'akovanie

Chcela by som sa poďakovať školiteľke bakalárskej práce – PhDr. Jane Juráňovej za pomoc pri spracovaní práce a za vysvetlenie všetkých aspektov problematiky, ktorej sa práca venuje. Tiež by som rada poďakovala Mgr. Dagmar Kusej, PhD. a prof. PhDr. Františkovi Novosádovi, Csc. za ich poskytnutú pomoc.

Ženy v Politike

Natália Lazovská

Bratislavská medzinárodná škola liberálnych štúdií

Vedúci bakalárskej práce: PhDr. Jana Juráňová

Rozsah práce: 38 strán (10 200 slov)

Abstrakt

Práca je venovaná problematike ťažšieho vstupu žien do politického priestoru. Ide o analýzu existujúcej situácie, ale nie riešenie tejto problematiky. Na situácie, kedy ženy vstupujú do politiky sa treba pozerať z rôznych aspektov, ktoré sa v práci opisujú. Analýza sa začína vysvetľovaním základného pojmu, ktorým sú rodové stereotypy a pokračuje rozdelením „rodov“ do rozdielnych sfér v spoločnosti. Práca zachytáva a konkretizuje ťažkosti ženskej existencie v politike, ktorá je neodmysliteľnou súčasťou verejnej sféry. Ďalej sa dostáva k problému spojeného s mediálnym zobrazovaním političiek a tiež s rozdielnosťou zobrazovania politikov a političiek. Nasledujúca časť práce sa snaží prakticky podložiť tento jav monitoringom otázok v rozhovoroch s konkrétnou političkou. Cieľom práce je poukázať na problém rozdielneho prístupu k ženám, ktoré aspirujú na političky. Aj keď sa môže zdať, že problém diskriminácie žien je už v 21. storočí pomerne prekonaný, realita stále ukazuje opak. Diskriminácia je problém, ktorý stále existuje, aj keď v inej forme ako v minulosti.

Women in Politics

Natália Lazovská

Bratislava International School of Liberal Arts

Consultant: PhDr. Jana Juráňová

Length of text: 38 pages (10 200 words)

Abstract

This thesis is devoted to problems of complicated entry of women to a political sphere. This is the analysis of the existing situation, but not solution to this issue. The situations where women are entering the politics are to be viewed from various viewpoints described in the work. The analysis begins by explaining the basic concepts such as gender stereotypes and continues with the division of „genders“ in different spheres of society. The paper covers the problems and specifies the existence of women in politics which is an essential part of the public sphere. Furthermore, it deals with the problem associated with displaying female politicians as individuals and in comparison with male politicians in media. The following part of the work aims to prove the actual existence of this phenomenon by monitoring questions in the interviews with a particular politician. The work is attempting to highlight the problem of different approach to women who aspire to be a politician. Although it may seem that discrimination of women is quite overcome in the 21st century the reality proves the opposite although it still exists in other forms.

Predhovor

Diskusia o rovnosti príležitostí je už prítomná aj na Slovensku, pričom jednou z kategórií pre rozdelenie je pohlavie. Bakalárska práca sa venuje rozdielnemu prístupu k ženám v spoločnosti, čomu predchádzajú rôzne skutočnosti a fakty. Hlavná časť, ktorú vystihuje aj samotný názov práce, sa zameriava na ženy v politike. Opisuje sa najmä ťažší vstup a fungovanie žien v oblasti politiky. Pri pozorovaní reálnej situácie na Slovensku, spojenej s problematikou žien v politike, je možné prísť k záveru, že je potrebné viesť diskusie na danú tému. Rozdielny prístup k ženám je viditeľný najmä vo verejnej sfére a uplatnení žien v nej. Cieľom práce je pokus o analýzu a vysvetlenie rozdielneho postavenia žien v spoločnosti, z rôznych aspektov. Dôležité je nájsť odpoveď na otázku: V čom spočíva rozdielnosť prístupu k pohlaviu v modernej spoločnosti a prečo je daná otázka stále prítomná?

Dôvodom výberu témy bakalárskej práce bola snaha o reflexiu postavenia žien v modernej spoločnosti. V živote môžeme vidieť rozdielny prístup k ženám a mužom v rôznych oblastiach. Zastúpenie žien v politike na Slovensku je veľmi nízke, ba dokonca sa stále znižuje. V prvom rade je dôležitá analýza problematiky rozdielneho prístupu. Následne je možné o probléme ďalej diskutovať.

Pri písaní bakalárskej práce som spolupracovala s Janou Juráňovou, ktorá bola mojou školiteľkou a pomáhala mi dobre porozumieť vybranej téme. Jana Juráňová je jedna zo zakladateľiek ASPEKTU, ktorý bol prvou mimovládnu organizáciou na Slovensku zameranou na práva a postavenia žien. Vďaka ASPEKTU som mala prístup k odbornej literatúre a výskumom, zaoberajúcich sa postavením žien v spoločnosti.

Obsah

Abstrakt	v
Predhovor.....	vii
Úvod	9
KAPITOLA 1: Vžitú rodové stereotypy pretrvávajúce v spoločnosti.....	12
KAPITOLA 2: Rozdelenie žien a mužov do súkromnej a verejnej sféry	15
KAPITOLA 3: Ženy v politike a aspekty ženskej politiky	21
Politická participácia žien na Slovensku	28
KAPITOLA 4: Monitoring rozhovorov v printových médiách s Ivetou Radičovou počas prezidentskej kampane v roku 2009	33
Zhrnutie monitoringu.....	42
Záver.....	44
Zdroje:	46
Iné zdroje	48
Odporúčaná literatúra	49

Úvod

Bakalárska práca je venovaná téme – ženy v politike. Predovšetkým je zameraná na prostredie Slovenska. Vybraná téma je širokospektrálna a dá sa vnímať z rôznych uhlov. Konkrétne zameranie súvisí hlavne s priebehom a procesom rozdeľovania do mužských a ženských rolí, ich pôsobnosť v rozdielnych sférach, sa dostáva až k dôvodom ťažšieho vstupu žien do politiky a preskúma činnosť žien v nej.

Ako napísal John Stuart Mill už v 17. storočí: „Podriadenie žien mužom je univerzálny zvyk a každý odklon od neho sa celkom samozrejme javí ako neprirodzený“ (Mill, 2003, str. 24). Daný výrok môžeme považovať za zastaraný, avšak podľa môjho názoru je stále aktuálny aj v 21. storočí. Je stále potrebné diskutovať na tému podriadenosti žien v modernej spoločnosti, a to v rôznych oblastiach. Samozrejme, že už sa nehovorí o takej podriadenosti, akú reflektoval John Stuart Mill v 17. storočí, no existencia podriadenosti žien je viditeľná v iných formách aj v dnešnej dobe. Konkrétne sa v práci rozoberá ťažší vstup a činnosť žien v oblasti politiky. Oblasť politiky patrí do verejnej sféry, v ktorej prítomnosť žien stále nie je vnímaná ako prirodzená a chápe sa skôr ako doména mužov .

V práci je problematika rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola, nazvaná ako „Vžitie rodové stereotypy“, sa venuje rodovým stereotypom, ktoré predurčujú smer života ľudí už od narodenia. Načrtnutú problematiku som študovala z literatúry, ktorá je zameraná konkrétne na vžitie stereotypy, a tou je napríklad „Ružový a modrý svet“. Kniha opisuje existenciu stereotypov v rôznych oblastiach života v spoločnosti a reflektuje problémy spojené so stereotypyzovanými obrazmi ľudí. Cieľom prvej kapitoly je opísať problematiku stereotypov, tak ako funguje aj dnes. Pomocou rodových stereotypov vnímame svet ako „ružovo-modrý“, čo ovplyvňuje naše myslenie, správanie a napokon konanie. Rodové stereotypy sú opisované ako vžitie

práve preto, že sú hlboko ukotvené v mysliach a podvedomí ľudí, pri čom ich ďalej vnímame ako prirodzené.

Druhá kapitola, nazvaná ako: „Rozdelenie do verejnej a súkromnej sféry“ úzko súvisí a nadväzuje na prvú kapitolu, teda na rodové stereotypy. Rozdielne vnímané pohlavia predurčujú aj rozdelenie úloh v spoločnosti. Rozdelenie do dvoch sfér je preskúmané z rôznych pohľadov. Druhá kapitola sa snaží, čo najlepšie vystihnúť dôležité fakty vedúce k rozdeľovaniu. Kapitola je zameraná na dôvody rozdelenia do sfér, označovaných ako verejná a súkromná.

Tretia kapitola sa dostáva k hlavnej časti bakalárskej práce, nazvanej ako: „Ženy v politike a aspekty ženskej politiky“. Ťažší vstup a činnosť žien v politike sa dá lepšie pochopiť aj vďaka opisu problematiky v prvej a druhej kapitole. Tretia kapitola obsahuje postupy žien pri vstupe do politiky a tiež popis prekážok, ktoré ich stretávajú pri vstupe a fungovaní v nej. Ťažší vstup žien do politiky je opísaný pomocou prieskumov obsiahnutých v knihách ako „Hlasy žien: Aspekty ženskej politiky“ alebo „Kradmá ruka feministky rozvažuje za plentou“ a iné. Situácia je monitorovaná v priebehu desaťročia a cieľom je poukázať na fakt, že sa ani nezlepšuje a skôr stagnuje. Politika patrí do verejnej sféry, ktorá je stále chápaná ako prioritná oblasť mužských záujmov. Veľmi významný vplyv zohrávajú v tomto smere aj médiá a spôsoby, akými prezentujú a zobrazujú politikov a političky. Pri medializácii političiek a politikov treba poukázať na fakt, že ide o viditeľnú rozdielnosť pri ich zobrazovaní.

Štvrtá kapitola sa venuje monitoringu otázok printových médií, ktoré boli kladené Ivete Radičovej, keď kandidovala na funkciu hlavy štátu vo voľbách v roku 2009. Štvrtá kapitola je praktickou časťou, ktorá ukazuje ako médiá zobrazovali konkrétnu političku. Rozdielne zobrazovanie političiek v médiách súvisí aj s ťažším vstupom a pobytom vo verejnom priestore – v politike. Materiál na monitoring otázok mi bol poskytnutý od Jána Fúleho, ktorý bol šéfom volebného tímu Ivety Radičovej v roku 2009. Počas prezidentskej kampane sa denne monitorovali médiá, aby bolo možné vytvoriť obraz

o vnímaní a zobrazovaní Ivety Radičovej médiami. Použitý materiál na monitoring otázok, ktorý som mala k dispozícii od Jána Fúleho, obsahuje otázky z rôznych denníkov a internetových portálov. Všetky použité otázky boli monitorované volebným tímom Ivety Radičovej iba v období priebehu prezidentskej kampane. K prvotným zdrojom s konkrétnymi informáciami o nich, som prístup nemala.

V modernej dobe stále pretrvávajú snahy o rovnaké práva a príležitosti, no do popredia sa tiež dostáva problém autonómie, sebaurčenia. Autonómia sa v tomto zmysle chápe ako osamostatnenie, či vymanenie sa zo všetkých etablovaných foriem a organizácie doterajšej politiky. Takisto ju môžeme chápať aj ako osobné osamostatnenie z nadvlády (Codeová et al., 1994, str. 8,9).

„Cieľom je si uvedomiť, že každé obmedzenie slobody konania niektorej z ľudských bytostí vysušuje *pro tanto*, prvotný prameň ľudského šťastia a nebadateľne ochudobňuje ľudstvo o všetko, čo robí život pre jednotlivého človeka hodnotným“ (Mill, 2003, str. 147).

KAPITOLA 1: Vžitú rodové stereotypy pretrvávajúce v spoločnosti

Najčastejšie používanými termínmi v práci sú rod a pohlavie. Pohlavie chápeme ako biologickú danosť človeka, pričom rod je „sociálne“ alebo „kultúrne“ pohlavie.

Rodové stereotypy sú hlboko zakotvené hodnoty a presvedčenia v našom podvedomí. Dostávajú sa k nám od narodenia, výchovou a neskôr určitou konformitou. Len veľmi ťažko ich dokážeme uchopiť neskôr ako niečo, čo reálne rozdeľuje spoločnosť na dva „tábory“.

Stereotyp vzniká stálymi očakávaniami. Tieto očakávania závisia od stereotypných očakávaní druhých, pričom vzniká cyklus, z ktorého už niet úniku. Už ho nevieme ovplyvniť, funguje ďalej sám (Cviková, 2003, str. 17). Rod je chápaný ako princíp rodovej definície, ktorý určuje vzťahy v spoločnosti vo všetkých jej oblastiach, ako napríklad: v rodine, v zamestnaní, vo výchove i v politike. Proces prebieha na úrovni sociálnych noriem, inštitúcií, kultúrnych symbolov a tiež konštitúcie osobnej identity.

Odlíšnosti medzi pohlaviami sú vnímané ako prirodzená biologická odlišnosť žien a mužov. Práve tento fakt je jeden z hlavných pilierov fungovania našej kultúry. Rodové stereotypy sú už natoľko súčasťou nášho podvedomia, že podkopávajú aj historické, sociologické, či psychologické fakty, ba aj našu vlastnú skúsenosť (Ibid., str. 11).

Ľudia majú tendenciu sa spoliehať na pravidlá a normy, ktoré určuje spoločenský systém, a to na úkor vlastných skúseností a pocitov. Práve spoločenský systém je to, voči čomu sa ľudia stávajú konformnými. Určuje, čo by sa malo pokladať za pravdivé, či pozitívne aj napriek našim pocitom, ktoré môžu skôr poukazovať na opak (Bačová, 2003, str. 47).

Vnímanie pojmov ako „správna ženskosť“ či „mužskosť“ predurčuje ženy a mužov do rolí, ktoré by mali zaujať. Vtesnanie sa do určených rolí však nesúhlasí so skutočnými potrebami partnerstva a spoločenskej kooperácie, ktoré majú byť založené v prvom rade na rovnosti (Cviková, 2003, str. 12).

Tiež sa dá povedať, že sa nerešpektuje samotná individualita žien a mužov ako jedinečných bytostí. Príklady pre predurčovanie rolí môžeme nájsť už pri bábätkách, keď sa zaužíva obliekať dievčatko do ružového a chlapčeka do modrého oblečenia. Podobným smerom a spôsobom sa uberajú rodičia aj ďalej vo výchove potomkov. Ženy sú vždy vnímané ako slabšie pohlavie, ktoré je tiež aj citlivejšie a labilnejšie a muži zohrávajú úlohu racionálnych, silných a rozhodných bytostí. Načrtnutý obraz už nájdeme ako deti v učebniciach a s touto „prirodzenosťou“ sme aj naďalej konfrontovaní celý život. Ak sú stereotypné predstavy obsiahnuté vo výchove či vzdelávaní, stávajú sa určitým spôsobom legitimizovanými. Ďalej sú vnímané ako „vedecky dokázané fakty“.

Takýmto spôsobom získané normy, hodnoty a spôsoby správania sa aplikujeme ďalej v našom živote, v rôznych situáciách a podľa nich zaobchádzame s ľuďmi podľa toho, k akej skupine patria. Vlastnosti určitých skupín ľudí sa tak stávajú už stereotypizovanými obrazmi, načrtnutými hlboko v našej myšli.

Rodové stereotypy podmieňujú vzťah rodov v danej spoločnosti. Úplne odlišný vzťah medzi pohlaviami, vedúci aj k vzájomnému vylučovaniu, vedie k hierarchizácii a priradovaniu rozdielnych funkcií v spoločnosti. Pri označení ako „opačné pohlavie“, si treba všimnúť základnú implikáciu, že muž má byť opakom ženy a žena opakom muža. Diferenciácia pohlaví usporadúva vzťah medzi ženami a mužmi a zaraďuje ich do rozdielnych sfér v spoločnosti. Na pohľad prirodzené rozdelenie vyúsťuje však do netolerovateľných skutočností, ako je nespravodlivá deľba práce a neúmerné ohodnotenie za ňu. Ženy sa stávajú v takejto spoločnosti utláčanými, nie rovnými, pretože tiež prichádza k nerovnému rozdeleniu moci rozhodovať o sebe a o svete okolo nás (Ibid., str. 11,12).

Mnohokrát sa to, čo je „mužské“, považuje za všeobecne ľudské, čím sa stáva nadradené „ženskému“. Týmto spôsobom dochádza k následnému legitimizovaniu asymetrických, hierarchických vzťahov medzi pohlaviami (Codeová et al., 1994).

Rozdelenie rodov, teda kategória – muž, žena nie je prirodzenou, ale politickou kategóriou. Prirodzenosť môžeme považovať za definovanú ideologicky a vždy slúžila ako účinná zámienka na vylúčenie žien z verejného priestoru (Codeová et al., 1994).

Stereotypy v značnej miere závisia od ideológií a rôznych kultúrnych aspektov v spoločnosti. Je dôležité sa zamyslieť nad tým, kto rodové stereotypy a ideológie v modernej spoločnosti vytvára alebo udržiava v povedomí. Hovorí sa o ideológiách, ktoré ospravedlňujú daný systém a podávajú vládnucim „prirodzenú“ moc do rúk. Spoločenský systém udržiavajú vždy dominantné skupiny. Dominantné môžu byť v rôznych aspektoch – rasovo, pôvodom, náboženstvom, rodovo alebo inak (Bačová, 2003, str.53). Výsledkom je, že podriadené skupiny, vnímajú svoje podriadenie ako normálne a akceptujú ho. Existujúce rodové stereotypy udržiavajú rodovú nerovnosť – podporujú rozdelenie do ženských a mužských rolí. Preto sa treba zamerať na oblasti, v ktorých sú rodové stereotypy zobrazované a viditeľné najčastejšie: médiá, reklama, politika, rôzne druhy literatúry a pod. Čo treba dosiahnuť je riešenie problému rovnosti na politickej úrovni (Cviková, 2003, str.17).

KAPITOLA 2: Rozdelenie žien a mužov do súkromnej a verejnej sféry

„Sociálny priestor a deľba práce sa rozpadajú na súkromnú a verejnú sféru, aby sa dala vymedziť oblasť vplyvu štátu v spoločnosti. Sociálny priestor, ktorý je pod kontrolou štátu, vytvára verejnú sféru. Súkromná sféra zahŕňa tú oblasť, kde štát nemá žiadnu legitímnu moc zasahovať“ (Bunčáková, 1995, str.68).

Vzťah medzi verejným a súkromným ďalej úzko súvisí s rodovo špecifickou mocenskou asymetriou (Kiczková, 2009, str. 157).

Zrod verejného ako novej formy styku a komunikácie súviselo s rozsiahlymi ekonomickými a sociálnymi zmenami, ktoré sa uskutočnili na konci 18. a začiatku 19. storočia. Meštianstvo prinieslo „novú sféru“ v tomto období a s ňou prišlo aj k vylúčeniu žien z verejnej sféry. Ženy boli zaradené do sféry súkromnej, kde im prináleží prednostne starostlivosť a zodpovednosť za domácnosť, pričom práve mužom pripadá zodpovednosť za fungovanie a vedenie verejnej sféry. Rozdelenie do sfér znamenalo aj rozdelenie podľa rodovej príslušnosti. Takáto sociálna organizácia rodových vzťahov úzko súvisí s hierarchizáciou, ku ktorej prirodzene dochádza pri rozdeľovaní funkcií pohlaví. Vyššie na „rebríčku“, v takto vytvorenej hierarchizácii, sú umiestnení muži, ktorí obsadili sféru verejnú, pretože práve tá je považovaná v modernej spoločnosti za centrálnu. Verejná sféra sa spája s inštitucionálne organizovanou prácou, politikou, umením a s činnosťami v týchto oblastiach, pričom sféra súkromná je predovšetkým spojená so starostlivosťou o domácnosť a rodinu. Verejná sféra je spojená s mužským rozumom, je vedená racionálnym spôsobom a naopak súkromná sféra sa identifikuje iracionalitou žien, ich nevypočítateľným správaním, ktoré súvisí s ich emocionálnosťou. Treba povedať, že ženy a muži rozdelení do diametrálne odlišných sfér, žijú aj iným spôsobom a ich činnosti a pôsobnosť sú spájané s úplne odlišnými hodnotami (Ibid., str.158).

S rozvojom priemyselného kapitalizmu sa rozdelenie sfér na akoby iné svety existencie prehĺbilo, a tak sa ešte upevnilo postavenie žien v domácnosti.

Treba však poukázať na najväčšie negatívum, totiž že v priebehu vývoja sa dospelo k nedoceňovaniu a dehonestovaniu reprodukčnej sféry a ženskej práce v súkromnej sfére. Vzťah medzi dvoma sférami sa tak stal silne asymetrický a samozrejme hierarchický. Z minulosti môžem spomenúť teoretikov ako Thomas Hobbes, John Locke a Jean Jacques Rousseau, ktorí vo svojich spoločenských zmluvách vylúčili ženy zo sféry verejnej, čím tiež prispeli k legitimizácii tohto vylúčenia (Ibid., str.158).

Vzťah súkromnej a verejnej sféry spočíva v ich relatívnom oddelení a zhierarchizovaní, pretože hodnotám, činnostiam a ich výsledkom sa pripisuje iný význam a dôležitosť. Vyššia dôležitosť sa v modernej spoločnosti vo všeobecnosti pripisuje činnostiam a výsledkom produkovaným vo sfére verejnej (Wagnerová,1995, str. 83).

Verejná sféra sa stáva oblasťou produkcie, ktorej jadro tvorí ekonomický kapitál orientovaný na efektivitu a zisk. Vzťahy, ktoré v tejto sfére dominujú sa charakterizujú ako tovarovo-peňažné a prevažuje inštitucionálne organizovaná, platená práca. Tiež sem patrí aj inštitucionalizovane organizovaná politická aktivita a rôzne záujmové činnosti. Sféra verejná bola vybudovaná ako „mužský svet“. Sociálni teoretici považujú za základný znak modernizácie princíp racionality, ktorý opísal ako prvý Max Weber. Táto racionalita je považovaná za nástroj, ktorý zredukoval sociálny svet na objekty výmeny, kalkuláciu a kontrolu. Vo všeobecnosti sa racionalita považuje za prirodzenú mužskú vlastnosť (Kiczková, 2009, str.166,167).

„Mužská nadvláda pôsobí, podobne ako to v svojej teórii racionalizácie opísal Max Weber - prostredníctvom hegemonie, odosobnenej organizácie: prostredníctvom formálnych pravidiel, ktoré platia pre dané interakcie autonómnych indivíduí; prostredníctvom inštrumentálneho vedenia, ktoré spočíva na tom, že subjekt kontroluje svet objektov; prostredníctvom princípu zväčšovania zisku, ktorý sa nespráva ani podľa potrieb, ani podľa tradícií. Práve toto proteticky neosobné zapríčiňuje, že mužská nadvláda je tak ťažko uchopiteľná“ (Ibid., str.157).

Racionalizácia ďalej tvorí cestu pre formu panstva v spoločnosti, aj keď sa najprv javí ako rodovo neutrálna. Dôležité v tomto smere je, že verejná sa

stáva priestorom pre vytvorenie autonómneho subjektu. Subjekt sa stáva slobodným, čo znamená, že je oslobodený od závislostí. Tu si treba všimnúť ako je zakrývané a zastierané pomocou univerzalistických téz o človeku, že týmto subjektom sa má stať muž, na základe rodovej deľby práce. Vzťahy vo verejnej sfére majú podobu neosobných väzieb, stratili závislosť na základe osobných vzťahov. Osobné vzťahy tak ostávajú prioritou v súkromnej sfére. Interpersonálne vzťahy tu majú veľmi osobný charakter a prevláda v nej tiež dôverný osobný kontakt. Súkromná sféra, vybudovaná v moderne má odlišný životný charakter ako sféra verejná. Odlišujú sa hodnotami, normami a činnosťami, aktivitami, ktoré prezentujú. Základom fungovania súkromnej sféry sú reprodukčné činnosti spojené so starostlivosťou a výchovou. Dominuje v nej „sociálny kapitál“, ktorý na rozdiel od ekonomického, je založený na ekonomike daru, na reciprocite vzťahu, kde peniaze nezohrávajú úlohu, preto sa stáva nekvantifikovateľným. Tento svet sa v procese modernizácie a racionalizácie konštituoval ako ženský svet. Kým vo sfére verejnej dominuje účelová racionalita, v súkromnej sfére ide teda o úplne iný typ hodnotovej racionality. Mužská moc sa stala imanentná sociálnym a kultúrnym štruktúram (Ibid., str.167).

Ak sa zvyšuje prítomnosť žien vo verejnom priestore, môžeme rátať s tým, že vznikajú aj stratégie na ich formálne, či neformálne vylúčenie alebo pokus o ich rúzne obmedzenie pobytu vo verejnom priestore. Ženská prítomnosť vo verejnej sfére neznamena, že sa zmenia už existujúce „mužské“ pravidlá, ale že ženy sú nútené sa prispôbovať pravidlám zabehnutej hry, všetkým normám, hodnotám a tiež neosobným mocenským vzťahom. Iba takým spôsobom sú schopné činností vo verejnej sfére.

Problém žien v bývalej Československej republike bol založený na dvojexistencii v oboch sférach. V 70. rokoch 20. storočia boli ženy nútené pracovať vo verejnej sfére z ekonomických dôvodov – aby sa zvýšila produktivita štátu. To že vstupovali do verejného priestoru však neznamena, že ich to zbavuje povinností v súkromnej sfére. Práve naopak, k úlohám, ktoré

mali v domácnosti, im pribudla činnosť vo sfére verejnej. Slovenské ženy sa za komunizmu museli naučiť viesť život v oboch sférach.

Ak ženy pociťujú takúto dvojrolu za ťažko zvládnutú buď v jednej alebo druhej sfére, označuje sa to ako dvojité bremeno alebo ako „dvojité zaťaženie“.

Východiskovou tézou tu môže byť, že základným problémom žien na Slovensku, a to už aspoň dve generácie, je problém dvojitého zaťaženia. Pre éru socializmu v bývalom Československu bola charakteristická vysoká zamestnanosť žien, pričom práca v domácnosti ostala samozrejmom úlohou.

Ani po nežnej revolúcii však nedošlo k výraznejšej zmene v dvojexistencii žien v oboch sférach. Dá sa povedať, že väčšina žien bola a naďalej je

konfrontovaná z „dvojitým bremenom“, a má konkrétnu skúsenosť z pôsobnosti ako vo sfére verejnej, tak aj v súkromnej. V každom prípade je

tento dvojpobyt dynamický, plný napätí, a nie je a ani nikdy nebol rodovo

neutrálny (Ibid., str.160). Za najťažšiu úlohu sa pokladá zosúladenie

zamestnania a roly matky, ženy v domácnosti. Ženy v podobnej situácii

hľadajú rôzne kompromisy a možnosti, čo sa môže ukázať ako úspešné alebo

naopak, ako zlyhanie v jednej zo sfér. Samozrejme, že opísaná situácia sa

nedá zovšeobecňovať, lebo každá jedna je špecifická a má rôzny priebeh aj

rozdielny vonkajší prejav. Dôsledkami dvojitého zaťaženia žien je ich stály

pocit nedostatku času, s tým spojený neustály stres, osobná vyčerpanosť,

pocit nedokonale urobenej práce, alebo práce podľa predstáv, či pocit

nenaplnených ambícií, atď. (Ibid., str.159,160).

Zamestnanosť žien za socializmu sa stala pevnou súčasťou ich životov aj

hodnotových orientácií celej slovenskej populácie. Táto skutočnosť nebola

kritizovaná, ale skôr spoločensky úplne akceptovaná. Ženy nikdy neobmedzili

činnosť v súkromnej sfére - vo svete rodiny. Počas celého „socialistického“

obdobia boli matkami aj pracovníčkami vo verejnom priestore. Muži boli

v tomto zmysle vždy chápaní ako pracovníci, ale nie aj ako otcovia (Ibid.,

str.161).

Úzky vzťah k rodine, ženy oslabuje v činnosti vo verejnej sfére.

Poznamenáva ženy v ich vstupoch do pracovnej a verejnej sféry. Práve

rodina je pre ženy najsilnejším hodnotovým rezíduom, ich primárnym

sociálnym svetom. Súkromná sféra vždy bola aj bude znamenať ochranu osobnosti, čo je práve pre ženy obzvlášť dôležité (Vodáková, 1995, str.45). Rozdelenie práce a starostlivosť o rodinu a domácnosť je jedna z najdôležitejších možností ako zvýšiť a podporiť ich sebarealizáciu vo sfére verejnej a pracovnej. To však znamená čiastočnú reštrukturalizáciu súkromnej sféry, narušenie zaužívaných a tradičných stereotypov v rozdelení mužskej a ženskej práce. Ďalším dôležitým aspektom zostáva aj spoločenská akceptácia navrhovanej zmeny podmienok. Ak by sme sa reálne chceli usilovať o spomínanú reštrukturalizáciu na báze rovnocenného partnerstva a uznania potrieb medzi nimi, museli by sme hľadať možnosti, ako prekonať rodové stereotypy. Zmeny by boli potrebné nie len vo sfére súkromnej, ale aj vo sfére verejnej. Pri opísanom type riešenia problémov si viac uvedomujeme súvislosť medzi konštrukciou rodiny a pracovného miesta. Preto taká konštrukcia rodiny, v ktorej sa preferuje partnerské rozdelenie starostlivosti o deti a domácnosť, si vyžaduje aj novú adekvátnu podobu pracovného miesta, rodinnej politiky štátu aj legislatívnych nariadení. To však zostáva v kompetencii štátu a nového teoretického premyslenia vzťahu medzi verejnou a súkromnou sférou (Kiczková, 2009, str.163-165). O právach subjektu by sa malo hovoriť, len keď sama osoba má možnosť sa participovať na rozhodovacích miestach. Tam, kde môže hovoriť o svojich potrebách, možnostiach a kvalite života. Dnes sa práve vo sfére verejnej - politiky - rozhoduje aj o sfére súkromnej. Tu sa dá spomenúť známe heslo západných feministiek: „súkromné je politické“ (Ibid., str.173).

„Moderný“ človek chce žiť v dichotomizovanom priestore, pretože má v ňom pocit dvojitej identity, väčšej životnej plnosti a zároveň pocit možnosti presunov a únikov. Avšak zámerné oddeľovanie oboch priestorov sa odohráva ako symbolicky, tak v reálnej rovine a má svoje silnejšie a slabšie varianty.

Dichotómia medzi verejným mužom a súkromnou ženou fungujú paralelne. Dochádza k úsiliu o moc, pričom u jedných sa to prejavuje zmyslom,

a u druhých ich zmyslu zbavuje. Ťažší prístup žien k moci nepramení z psychologických zábran (stret rolí, obavy zo sebaotvrdenia, neženská image), ale javí sa predovšetkým ako dôsledok blokácie zmyslu, inflácia súkromných, komunikačných a expresívnych hodnôt, ktoré znižujú existenciálny význam organizačnej nadvlády (Lipovetsky, 2000).

KAPITOLA 3: Ženy v politike a aspekty ženskej politiky

V minulosti sa ženy nedefinovali ako „osoby“, teda subjekt práva. Bolo im dlhú dobu odopierané občianstvo. Občianstvo sa teda neaplikovalo rovnako na ženy a na mužov a často sa neaplikuje ani teraz. Vylučovanie žien z verejného diania a aj nárokov na občianstvo vo veľkej miere brzdilo vývoj základných občianskych a politických práv pre ženy. Namiesto pridávania práv ženám do občianskeho zákonníka sa v mnohých štátoch dial práve opak. Formatívnym obdobím pre občianske práva pre ženy sa stalo 18. storočie a pre základy politického práva až 19. storočie, čo sa považovalo za posun pre ľudské práva v prípade žien. Politické práva pre ženy zostávali však ďalej nedosiahnuteľné, no začínalo sa diskutovať o ich uznaní na súdoch. Ženy reprezentovali ich mužskí príbuzní a vydajom ako osoba prestala pre právny poriadok existovať. Možnosť voliť im bola odopieraná aj na začiatku 20. storočia. Právo voliť a tým vstúpiť do verejnej sféry začali nadobúdať po 1. svetovej vojne postupne a iba v niektorých krajinách. Pridávanie práv k už existujúcim prebiehalo veľmi pomaly a niekedy aj neochotne. V ČSR získali ženy volebné právo až po roku 1918. Rovnaké práva pre všetkých neznamenajú však iba právo voliť svojich zástupcov, ale aj právo zúčastňovať sa na tvorbe politiky, teda mať pasívne volebné právo. Ak si uvedomíme, že ženy tvoria polovicu ľudstva, je dôležité aby aj ony boli schopné rozhodovať o svojom živote a osude krajiny (Filadelfiová, 2002, str.14).

Dôležité je sa zamerať na pojem rovnosť, okolo ktorého sa vlastne všetko odvíja. Pojem rovnosť vyjadruje vždy vzťah medzi dvoma alebo viacerými subjektmi alebo skúmanými situáciami. Treba sa zamerať na perspektívu, z ktorej sa majú považovať subjekty za rovné. Už hľadanie rovnosti predpokladá, že to, čo sa má porovnávať je rozdielne. Z toho vyplýva, že rovnosť treba najprv hľadať, potom požadovať a nakoniec uplatňovať. Je dôležité poznamenať, že nikdy nie je možné dospieť k úplnej rovnosti, lebo tá by znamenala už identickosť. Praktická aplikácia rovnosti závisí od dvoch vecí – z akého hľadiska porovnáваме subjekty alebo situácie, kto o tom rozhoduje

a čo treba vykonať, aby bolo možné uplatniť rovnoprávne zaobchádzanie (Gerhard, 1990, str.146). Pojem rovnosti tvorí aj centrum pojmu demokracia. Ide o rovnosť všetkých občanov a občianok štátu, ktorí by mali mať rovnaké práva a povinnosti a štát by mal k nim pristupovať rovnakým spôsobom. Sú tu viditeľné dve perspektívy, kde z pohľadu prvej vidieť občanov a občianky, ako podriadených štátu, a z druhej, že práve občania formujú štát. Malo by ísť samozrejme ďalej o rovnakú, aktívnu participáciu všetkých občanov a občianok na rozhodovacích procesoch, ktoré sa týkajú celej spoločnosti (Nagl-Docekal, 2002, str.236).

Každé demokratické usporiadanie spoločnosti by malo rátať so ženami vo verejnom priestore, najmä v oblasti politiky. Keďže ženy tvoria polovicu populácie malo by byť logické rozhodovať o spoločnosti ako celku, najmä o svojej vlastnej skupine, o rodinách a starostlivosti, kde majú ženy špecifickú pozíciu.

Zdá sa, že oblasť politiky si však muži pevne strážia, ako svoju doménu a ženy sa do tejto oblasti až tak nehrnú. Žena v oblasti politiky oveľa ťažšie uspeje, pretože ťažšie zvláda požiadavky a pravidlá, ktoré boli vytvorené mužmi. Preto sa skôr zdá, že túto dôležitú oblasť ponechávajú mužom, ktorí sa javia ako lepšie schopní viesť politický priestor.

Je naozaj veľmi dôležité a potrebné analyzovať známe a existujúce prekážky pri uplatňovaní rovnosti príležitostí v spoločnosti. Hlavné prekážky pri uplatňovaní rovnosti príležitostí boli definované už v *Rámcovom programe o rovnosti príležitostí medzi mužmi a ženami na roky 2001-2005*, preložené Jarmilou Filadelfiovou:

„Prekážky pri uplatňovaní rovnosti príležitostí:

- *pretrvávajúce predsudkov, vžitých stereotypov a kultúrnych podmienok, ktoré vylučujú ženy z vedúcich pozícií,*
- *pretrvávajúce mužskej stránickej kultúry,*
- *nedostatok politickej vôle a podpory pozitívnych akcií na rovnaké zastúpenie žien v politike,*

- *pretrvávanie volebných systémov nevýhodných pre kandidátky,*
- *nedostatok žien vo vedúcich pozíciách v stranách,*
- *nedostatok žien na voliteľných miestach pri voľbách,*
- *pretrvávajúca prevaha žien v starostlivosti o členov rodiny,*
- *nedostatočné služby dennej starostlivosti a zariadení pre starostlivosť o členov rodiny,*
- *celkový nedostatok pracovných príležitostí,*
- *celkový nedostatok pracovných príležitostí pre ženy,*
- *zvýrazňovanie negatívnych dôsledkov politickej aktivity na ženy a ich rodinný život,*
- *zosmiešňovanie a zľahčovanie postavenia žien v politike prostredníctvom médií,*
- *nedostatočná vzájomná podpora žien,*
- *nedostatočná ochrana žien voči diskriminácií na základe rasy, vierovyznania, veku, zdravotného stavu, sexuálnej orientácie“*
(Filadelfiová, 2002, str.38).

Z danej, existujúcej situácie postavenia žien v spoločnosti možno utvoriť jednoznačný záver, že je potrebné zmeniť asymetrický poriadok, ktorý v spoločnosti pretrváva. Treba zmeniť existujúci systém na taký, v ktorom by ženy boli lepšie schopné uplatňovať svoje práva v štáte a uplatňovať svoje schopnosti aj vo verejnej a pracovnej sfére. Pokusy o zmeny môžu obsahovať rôzne programy na podporu žien v posune a prieniku do rôznych, aj vysokých profesií, v ktorých je zatiaľ výrazná prevaha mužov.

Základnou myšlienkou demokracie je, že štát má vyrovnávať nespravodlivosť, ktorú produkuje nerovnosť a úlohou sociálneho štátu je podporovanie znevýhodnených skupín. Štát by mal aj v prípade žien vyrovnávať znevýhodnenie, ktoré existuje na základe pohlavia. V odvodenom zmysle je táto myšlienka známa ako pozitívna diskriminácia, ktorá je jedným z najefektívnejších riešení v danej problematike rovnosti a rovnoprávnosti. Jednou z hlavných úloh štátu je predsa aktívna starostlivosť o rovnosť

občanov štátu, ku ktorej treba cielene dospieť. Pre vysvetlenie pojmu pozitívna diskriminácia treba uviesť, že ide o politiku, ktorá poskytuje výhody skupinám v spoločnosti, ktoré sú diskriminované, napríklad na základe pohlavia. Opatrenia na podporu diskriminovaných skupín môžu byť zavedené napríklad pri zaraďovaní na určité pracovné miesta, pri získavaní vzdelania, alebo aj pri vstupe do volených orgánov moci v štáte.

Kritici pozitívnej diskriminácie argumentujú, že na rôzne posty by sa takýmto spôsobom dostali nedostatočne kvalifikované ženy. Pre príklad možno uviesť využitie a zavedenie politiky pozitívnej diskriminácie v severských štátoch, kde zaviedli povinnú účasť žien vo verejnom priestore pomocou kvót. Takéto riešenia sú tak, či onak iba dočasnými riešeniami, kým sa dospeje k reálnej rovnosti vo verejnej a pracovnej sfére. Inými slovami, kým by zastúpenie žien v danej profesii nezodpovedalo počtu žien, ktoré sú na danú funkciu kvalifikované a získali na ňu aj patričné vzdelanie (Nagl-Docekal, 2002, str.241,242).

Už ženské hnutia v západnej Európe a USA v období 60. a 70. rokov sa snažili preformulovať verejnú sféru – konkrétne sféru politiky, s heslom: „osobné je politické“. V Slovenskej republike sa dnes vedie diskusia skôr o to, do akej miery treba štát vykázať z vplyvu v súkromnej sfére. Slovensko, tak ako i iné štáty s liberálno-demokratickým zriadením, čelia depolitizácii rôznych oblastí života, ktoré sa ďalej presúvajú do kompetencií individuálnych volieb a osobnej zodpovednosti. V oblasti sociálnej a rodinnej politiky sa vedú diskusie o tom, kde by sa mala nachádzať hranica medzi verejným a súkromným a aj tom, čo by malo byť v kompetencii štátu a čo už nie. Toto je dokumentované aj vo volebných programoch politických strán a hnutí (Kobová & Maďarová, 2007, str. 9).

Liberálna demokracia predpokladá rovnosť občanov a teda zároveň aj rovnosť príležitostí pre všetkých občanov. Ako však všetci vieme a vidíme, ženy majú cestu do politiky ťažšiu ako muži. Preto treba hovoriť o alternatívach a možnostiach ako cielene uľahčiť ženám vstup do politiky. Dôležitá je práca na spoločenskom povedomí a na vnútrostraníckej kultúre.

Ide však o dlhodobý proces aby sme boli schopní vidieť výsledky (Ibid., str.13).

K takémuto posunu pomáhajú mimovládne organizácie a ženské organizácie vo vnútri politických strán svojimi projektami. Ženské stranícke organizácie pracujú napríklad na kampaniach za politickú rovnosť, iniciujú diskusie o postavení žien v strane, organizujú tréningy a podporujú ženy v ich politických aktivitách, no najefektívnejšie sú stratégie vtedy, keď je viditeľná aktivita žien v ústredných rozhodovacích orgánoch strany (Ibid., str.18).

Existujú rôzne príčiny nízkeho zastúpenia žien v politike. Hovorí sa o legislatívnych pravidlách a všeobecnej politickej praxi; o politickej kultúre v krajine, s ktorou súvisí aj vnútrostranícka politika; rodinná situácia a zázemie a samozrejme vžitú rodové stereotypy spoločnosti, ktoré rozhodujú o verejnej mienke (Filadelfiová, 2002, str.73).

Jednou z najväčších prekážok pre vstup žien do politiky, nie sú voliči a voličky (dopyt), ani ženy samy (ponuka) ani volebný systém, ale vnútrostranícky proces nominácie pri zostavovaní kandidačných listín (Havelková, 2002, str. 95,96).

„Kandidátne listiny sú výsledkom výberu kandidátok a kandidátov na parlamentné posty, kt. vykonávajú stranícke štruktúry. Do výberu sa dostávajú tí, ktorí pre stranu znamenajú naplnenie jedného alebo druhého uvedeného cieľa – maximalizujú volebný zisk, alebo reprezentujú stranícke záujmy. Spôsob ich výberu môže byť vysoko formalizovaný alebo založený na neformálnom rozhodnutí straníckej hierarchie, prípadne lídrom strany. Zvyšovaniu počtu žien na kandidačných listinách nahrávajú skôr formalizované postupy. Politicky, ktoré sa o parlamentný post chcú uchádzať môžu stanovený postup výberu sledovať dlhodobo a napríklad, pri nerešpektovaní pravidiel sa na základe jasne určených kritérií, môžu dovoliť svojho miesta na kandidačnej listine strany“ (Kobová & Maďarová, 2007, str.12).

Každá z krajín Európskej Únie má svoj vlastný prístup k dosahovaniu rovnosti príležitostí. Najviac využívanou možnosťou sú formálne (zákonom stanovené) alebo neformálne zavádzané rodové kvóty pre kandidačné listiny konkrétnych politických strán. Takáto kvótová politika úzko súvisí s volebným systémom daného štátu, ďalej od konkrétneho zostavovania kandidačných listín, ale aj od iných pravidiel, ktoré sú v štátoch zavedené (Filadelfiová, 2002, str.31).

V pomernom volebnom systéme fungujú kvóty inak než pri väčšinovom systéme. V pomernom volebnom systéme s uzavretou kandidátkou, pri ktorej preferenčné hlasy buď nie sú možné, alebo zohrávajú iba minimálnu úlohu, rozhodujú o obsadení voliteľných miest a o výslednom poradí na kandidačných listinách politickej strany. Vtedy sa pre dosiahnutie želaného výsledku stáva dôležitou snaha o to, aby boli ženy umiestnené na voliteľných miestach. Užitočné je v danom prípade napr. zavedenie tzv. systému zipsu, t.j. aby každé druhé miesto v zozname kandidátov pripadlo žene (Ibid., str.31).

Treba si uvedomiť, že všetky ženy ašpirujúce na účasť v parlamentnej politike, či už ako poslankyne do NR SR, alebo iného zákonodarného orgánu, musia prejsť najdôležitejšou selekciou, ktorou sú voľby občanov s volebným právom. Ďalšou otázkou teda je, ako pomôcť zvýšiť počet žien v parlamente, a ktoré spôsoby selekcie – konštrukcie volebného systému - sú najvýhodnejšie práve pre vstup žien do politiky. Vo všeobecnosti sa pomerný volebný systém berie ako výhodnejší pre vstup žien do politiky. Pri väčšinovom volebnom systéme, berie jeden víťaz všetko, čiže pre politické strany sú ženy riskantnou voľbou. Preto v pomernom volebnom systéme je postavenie ženských kandidátok menším rizikom pre politické strany. Je dôležité tiež poznamenať, že pri pomernom volebnom systéme sa do parlamentu dostane tým viac kandidátov a kandidátok, čím väčšie sú volebné obvody (Kobová & Maďarová, 2007, str.12). Ak si teraz zoberieme Slovenskú republiku ako príklad, tak ženy ašpirujúce na účasť v politike tu majú väčšiu pravdepodobnosť uplatniť sa, práve preto, že Slovenská republika predstavuje jeden volebný obvod. Práca na zmene kultúrneho nazerania na ženy a vrytých stereotypov je oveľa ťažšia a predstavuje menej realistický cieľ ako zmena volebného systému v krajine.

Problémom štátov strednej a východnej Európy je, že inštitucionálne štruktúry dostatočne nezabezpečuje zavádzanie špeciálnych opatrení na zvýšenie účasti a počtu žien v politike. Túto situáciu môžeme vidieť aj na Slovensku. V ústave je garantovaná rovnosť, obsahuje antidiskriminačnú klauzulu – že všetci občania sú si rovní bez ohľadu na sociálne postavenie, národnosť,

náboženstvo, pohlavie, atď. V právnom systéme sa nachádzajú aj ďalšie zákony týkajúce sa situácie a postavenia žien. Tieto zákony majú ochranný charakter a sú špecializované zväčša na rodinu a zamestnanie. Neexistujú však žiadne špeciálne antidiskriminačné zákony v oblasti účasti na moci, rozhodovaní a politike rovnosti príležitostí v štáte, ani zákony týkajúce sa konkrétne rodovej rovnosti (Filadelfiová, 2002, str.63).

Medzi príčiny problémov pri implementácii politiky rovnosti príležitostí patrí v Slovenskej republike netransparentné odovzdávanie agendy, alebo viditeľné ignorovanie krokov predchádzajúcej vlády pri striedaní vlád. Verejnosť je veľmi málo informovaná o prijatých dokumentoch a záväzkoch, buď úplne chýbajú, alebo nie sú dostatočne propagované informačné kampane zo strany štátnych inštitúcií. Aj odborná verejnosť sa veľmi ťažko dostáva k stanoviskám a záväzkom prijatým v Slovenskej republike. To tiež do značnej miery prispieva k diskontinuite politiky rovnosti príležitostí. Kontrola fungovania inštitucionálnych prvkov a implementácie politiky rovnosti príležitostí na Slovensku je nedostatočná. Chýbajú tu špeciálne kontrolné mechanizmy, lokálne úrady a podobne (Ibid., str.62).

Jednou z hlavných príčin nízkeho zastúpenia žien v politike je politická kultúra, ktorá je v Slovenskej Republike veľmi nízka. Obdobie za posledných 10 rokov sa vyznačovalo veľmi nízkou participáciou, ba až pasivitou, čo nie je dobrý základ pre politiku rovnosti príležitostí.

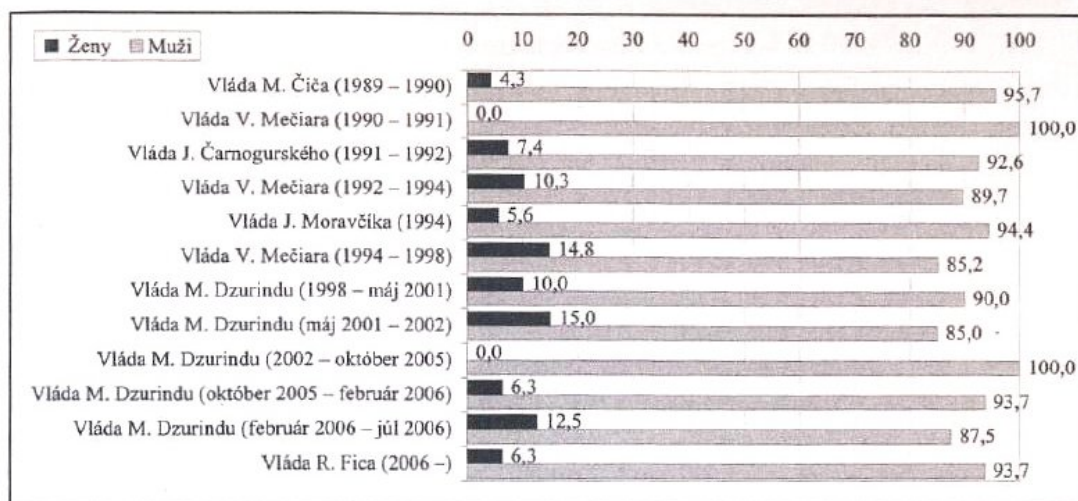
„Politika rovnosti príležitostí sa nachádza v prostredí, v ktorom prevažujú negatívne postoje k samotnej politike a akceptácia zjednodušenej liberálno-demokratickej agendy v kombinácii so silným vplyvom archaického konzervatizmu. Iniciatívy zamerané na osvetlenie problémov vo vzťahu k postaveniu žien a požiadavky na politiku rovnosti príležitostí v takejto klíme musia čeliť nielen výraznej averzii voči politike, ktorá sa chápe ako špinavá a korupčná záležitosť. Iniciatívy v prospech žien zároveň musia čeliť extrémnej liberálnej legitimizácii politiky, ale aj návratu konzervatívnych predstáv o tradičnom postavení žien. Prevažoval názor, že všeobecné antidiskriminačné zákony a mechanizmy zákonných a ústavných sťažností na zavedenie či upevnenie rovnosti sú lepšie ako zavádzanie podporných mechanizmov“ (Ibid., str.74-76).

Politická participácia žien na Slovensku

Politická participácia žien v Slovenskej republike bola a aj je veľmi nízka.

Ženy sú málo obsadzované vo volených orgánoch moci a vo vrcholovej politike sú takmer neviditeľné. Svedčí o tom aj Súhrnná správa o stave spoločnosti za rok 2006, ktorá monitoruje danú problematiku od 1989 až po spomínaný rok 2006:

„Účasť žien na politickom rozhodovaní po roku 1989 možno hodnotiť ako slabú. Svedčí o tom už nedostatočné splnenie prvého elementárneho predpokladu, ktorým je samotná prítomnosť žien v politických orgánoch na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni. Po celé obdobie sa zastúpenie žien vo väčšine rozhodovacích orgánov pohybovalo pod hranicou 20%; v niektorých z nich sa dokonca vyskytli obdobia, keď ženy chýbali úplne (napríklad vo vláde SR). Po voľbách 2002 vo vláde Mikuláša Dzurindu nebola ani jedna z najvyšších exekutívnych funkcií zverená žene, za čo boli vtedajší politický predstavitelia kritizovaní doma aj v zahraničí. Až ku koncu volebného obdobia zaujali ministerské kreslá dve ženy (2005 – Iveta Radičová vystriedala Ľudovíta Kaníka; 2006 – Lucia Žitňanská, ktorá vystriedala Daniela Lipšica). Vo vláde Róberta Fica po voľbách 2006 bolo iba jedno ministerské kreslo zverené žene, a to v rezorte práce, sociálnych vecí a rodiny (Viera Tomanová). Napriek tomu, že víťazom volieb a hlavným členom vládnej koalície sa stala strana Smer-SD, hlásiaca sa k sociálnodemokratickým princípom, pri zostavovaní koalíčnej vlády sa na rodové hľadisko zrejme neprihliadalo“ (Bútorová & Filadelfiová, 2007, str.682).

Obrázok 1: Zastúpenie žien vo vláдах SR po roku 1989 (1989 – 2006, podiel v %). Zdroj: Vláda SR (cit. podľa Filadelfiová & Bútorová, 2007, str. 683)

Mnohí politológovia, ktorí sa zaoberajú rozdielom v parlamentných zastúpeniach žien v jednotlivých krajinách pripisujú daný stav spojeniu rôznych faktorov. Najčastejšie je viditeľná kombinácia troch – politickej kultúry, inštitucionálneho rámca a sociálne - ekonomických predpokladov. Zo sociálne štruktúrnych faktorov má na prístup k politike vplyv vzdelanie a povolanie. S vyrovnávaním sa vzdelávaním oboch pohlaví sa vyrovnáva tiež záujem žien a mužov o inštitucionalizovanú politiku (Havelková, 2002, str. 85-87). Veľmi dôležitá je politická skúsenosť politických kandidátov a kandidátok. Ženy nemajú tendenciu budovať si politickú kariéru vo vysokej politike dlhodobo ako muži. Obvykle opúšťajú vysokú politiku po najneskôr dvoch volebných obdobiach a vracajú sa k svojim pôvodným profesiám a pozíciám. Kariéru si teda budujú inak ako ich mužský kolegovia. Ďalším rozdielom je, že političky si nebudujú kontinuálnu špecializáciu na určité témy ako ich mužskí kolegovia.

Ženy sú považované za kompetentné skôr ak sa majú starať o niektoré oblasti života, ku ktorým majú blízko v línii svojej „domácej“ roly a tzv. ženských profesií, teda napríklad: o rodinnú a sociálnu politiku, zdravotníctvo, školstvo, prípadne výživu, ekológiu a priamo o záležitosti žien. Zároveň je možné povedať, že dané rezorty sú považované za menej dôležité. Muži si ponechávajú priemysel, armádu, políciu, financie. Možno teda hovoriť o kopírovaní tradičnej roly ženy do politiky, lebo ide o rovnaký proces, akým sa v histórii oddeľovali od domácnosti a špecifikovali ženské profesie (ktoré sú väčšinou menej platené ako profesie typicky „mužské“).

Pre porovnanie možno uviesť, že rovnako na špičkových manažérskych pozíciách je veľmi nízky počet žien, tak ako vo vrcholových politických funkciách. Žena akoby nebola povolaná k tomu, aby rozhodovala, riadila, či vládla vo verejnom priestore (Vodáková, A.; Vodáková, O. 2003, str.140).

Otázkou tu však zostáva, akú veľkú rolu hrajú tradičné zábrany a vzorce správania sa, rozdielne dispozície, hodnotové systémy, či rozhodovacie štýly mužov a žien. Aj keď sa to na prvý pohľad nezdá, v politike je možno ťažšie prekonať labelling pohlavnej príslušnosti osobnými kvalitami a špecifikami ako v iných oblastiach. Budúcnosť ženy v politike by tak mohla závisieť od väčšej

miery presadenia sa, teda vnímaním ich individuality na úkor ich „ženskosti“ (Ibid., 2003, str.141).

Ženy – političky, väčšinou neprezentujú svoje zameranie a témy mediálne a práve preto nie sú vnímané verejnosťou ako experti (Havelková, 2002, str.95).

Ženy vo všeobecnosti nie sú veľmi iniciatívne a nemajú tendenciu sa zviditeľňovať vo verejnom priestore. Politika je však oblasť, ktorá zviditeľňuje jednotlivca viac, ako keby pôsobil v iných oblastiach verejnej sféry. Ak je žena tlačaná k zviditeľňovaniu sa, tak to často nie je pre jej politické kvality a schopnosti, ale pre jej estetický vzhľad, či erotický náboj. Političky v médiách sú posudzované nepochybne inak ako politici. Dané zobrazovanie žien v médiách privádza ľudí k mienke, že žena je v politike iba pre okrasu (Vodáková, A.; Vodáková, O. 2003, str.141).

Úloha médií v politickom dianí zohráva veľkú rolu. Je zaujímavé sledovať vykresľovanie politikov a političiek v médiách a vidieť priepasť nerovného prístupu médií k nim. Ak by som tu aplikovala heslo - „osobné je politické“- tak osobné sa nestáva politickým rovnako pre ženy ako pre mužov. Pomocou analýz mediálnych zobrazení možno vidieť, že politici a političky sú konfrontovaní s rozličnými témami. Občania vidia politikov a političky s ich mediálne sprostredkovanými vlastnosťami a schopnosťami a aj na základe nich, očakávajú konkrétne riešenia problémov. Takéto mediálne sprostredkovanie v tomto smere naberá na dôležitosti pre občanov, no zároveň v ňom stále pretrváva rodová stereotypnosť (Kobová & Maďarová, 2007, str.9). Médiá majú najväčší potenciál v boji s rodovými stereotypmi. Ich kľúčovou úlohou v modernej spoločnosti by malo byť realistické zobrazovanie znalostí a schopností politikov a političiek, bez ohľadu na rodovú príslušnosť a samozrejme sa vyhýbať ponižujúcemu zobrazovaniu.

Spoločnosť považuje médiá za hlavný a primárny zdroj informácií. To je aj dôvod hlbokého ovplyvňovania mysle občanov médiami. Menia postoje k politicko-spoločenským a aj rodovým otázkam. V predvolebných kampaniach zohrávajú médiá hlavnú úlohu pri rozhodovaní občanov o výbere

kandidátov, či kandidátok. Informácie o kandidátoch a kandidátkach, ktoré sa vtedy dozvieme majú vysoko ovplyvňujúci charakter. Stereotypné zobrazovanie v médiách môže mať takto veľké dôsledky a meniť prístup k ženám a mužom vo voľbách (Ibid., str.52).

Medzi najčastejšie diskutovanú rodovú oblasť politickej prezentácie v médiách patrí rozdeľovanie tém na mäkké (soft), ženské a tvrdé (hard), mužské. K mužským, tvrdým témam sa priraduje politika, ekonomika, bezpečnosť, veda a technológia, kriminalita. Ženské témy zahŕňajú skôr sociálnu problematiku, služby, zdravotníctvo, vzdelávanie, starostlivosť o deti a životné prostredie (Ibid., str.62,63). Vo všeobecnosti teda verejnosť viac dôveruje mužom v oblasti „tvrdých“ tém (ekonomika, kriminalita...), zatiaľ čo ženy sú dôveryhodné v oblasti a diskusii o „mäkkých“ témach (vzdelávanie). Analýzou rôznych článkov a rozhovorov sa zistilo, že prístup k političkám a politikom sa odlišuje v niekoľkých bodoch:

1. Političky dostávajú oveľa menší mediálny priestor ako politici;
2. Pri rozhovoroch s političkou a politikom často nie sú kladené rovnaké otázky;
3. Političky a politici sa vyjadrujú k rozdielnym témam. (Ibid., str.73).

Zuzana Maďarová zistila pri analýze mediálnej prezentácii političiek, že otázky pre političky boli viditeľne osobnejšie - týkali sa skôr ich pocitov, partnerov, osobných motívov, dokonca boli žiadané vytriahnuť „pikošky“ o svojich kolegoch a kolegyniach. Stereotypné zobrazovanie političiek a politikov bolo viditeľné na spôsobe kladenia otázok, ale aj ich charakteristikami. Političky vystupujú prevažne v článkoch týkajúcich sa „mäkkých“ tém (najmä o sociálnej problematike). Tematické oblasti, ktoré sa spájali s političkami nebola ani jedna z „mužských“ tém (Ibid., str.74). Agendu rodovej rovnosti podporuje verejná diskusia k daným otázkam. Médiá zohrávajú v tejto diskusii veľkú úlohu, no tiež je dôležitý jazyk a témy, ktoré sú v diskusii využívané. Novinári, novinárky, redaktori, redaktorky pomáhajú stále udržiavať stereotypné chápanie politiky obrazmi, ktorými vykresľujú politikov a političky. Robia tak, práve rozdeľovaním a priradovaním tém, aktivít a rôznych označení. K znižovaniu významu žien na politickom živote môžu

prispiet' aj vyjadrenia „expertov“, ktorí sa vyjadrujú k téme žien v politike (Ibid., str.96).

Mediálne posolstvo reprezentujúce určitý obecne prijímaný spoločenský postoj je v tomto prípade evidentný: žena má rešpektovať tradičnú deľbu a nerovnováhu rolí (Vodáková, A.; Vodáková, O. 2003, str. 133).

KAPITOLA 4: Monitoring rozhovorov v printových médiách s Ivetou Radičovou počas prezidentskej kampane v roku 2009

Štvrtá kapitola je venovaná monitoringu otázok printových médií, ktoré boli kladené Ivetě Radičovej počas prezidentskej kampane v roku 2009. Množstvo otázok, ktoré boli položené Ivetě Radičovej sa odlišujú od tých, ktoré boli kladené iným kandidátom na prezidenta. Dôvody rozdielného prístupu médií k politikom a političkám môžu byť rôzne, o čom sa dalo presvedčiť už v tretej kapitole bakalárskej práce. Nasledujúca tabuľka rozdeľuje otázky do troch skupín, podľa toho, na čo boli zamerané. Prvá skupina otázok sa týka súkromia Ivetě Radičovej. Druhú skupinu tvoria otázky zamerané na politickú a ekonomickú oblasť, ale tiež sa dajú vidieť aj otázky zamerané na sociálnu, či ekologickú oblasť. V tretej skupine sa nachádzajú otázky, ktoré sa týkajú kampane Ivetě Radičovej.

Tabuľka s monitorovanými otázkami z vybraných printových médií:

Osobné otázky	Politické a ekonomické otázky	Otázky ohľadom kampane
Plus 7 dní	HN	Aktuálne.sk
- Odkedy fajčíte? Kedy ste sa dostali k fajčeniu?	- Je podľa Vás rizikové sporenie v druhom pilieri?	- Čo Vás viedlo k tomu, aby ste využili facebook na propagáciu pani Radičovej?
- Pokúšali ste sa prestať? Ako dlho ste vydržali?	- Je podľa Vás priestor na znižovanie daní a odvodov?	- Akým spôsobom plánujete ďalej rozvíjať možnosti na facebooku?
- Vyskúšali ste nejaké prípravky proti fajčeniu? Sú úspešné?	- Pokuty za nesprávnu slovenčinu?	- Budete priamo komunikovať so svojimi voličmi cez facebook? Alebo nejakú inú internetovú stránku?
- Je pravda, že ste s cigaretami bojovali už aj s manželom – Stanom Radičom spoločne, aj úspešne?	- Mali by ústavní činitelia robiť test na alkohol pri dopravných kontrolách?	- Aké sú doterajšie odozvy na kampaň?
- Je pravda, že ste fajčenie obmedzili?	- Je potrebný zákon na preukazovanie pôvodu majetku?	- Plánujete aj využitie iných portálov?

Lazovská: Ženy v politike

- Neobávate sa toho, že sa počas volieb Vaša spotreba cigariet zvýši?	- Aký máte recept na zmierenie napätia medzi Slovákami a Maďarmi?	- Na akú sociálnu skupinu mieri Vaša kampaň?
- Hanbíte sa za svoj zlovyk?	- Mali by byť v SR registrované partnerstvá?	Pravda
Slovenka	- Malo by SR posilňovať svoje sily v zahraničných misiách?	- Kedy odštartujete svoju kampaň?
- Vladár alebo politička z histórie, ktorú obdivujete, Váš vzor?	- Kam môže štát siahnuť pri vyvlastňovaní diaľnic?	- Aký typ kampane to bude? Na aké aktivity sa zameria? Kto bude túto kampaň financovať?
- Ako podporuje Váš partner Vašu kandidatúru? Je pripravený sa stať „prvou dárou“?	- Ako by mal štát zabrániť prepúšťaniu v dôsledku krízy?	- Budú Vás podporovať aj nejakí umelci? Mená?
- Ktorú ženskú vlastnosť by ste prezentovali ako výhodu pre úrad prezidenta?	Aktuálne.sk	- Ktoré témy chcete otvoriť? Heslo kampane?
- Čo by SR získalo keby malo za prezidenta ženu?	- Kto je Vaším politickým vzorom?	Slovenka
- Charakterizujte sa 1 slovom.	- Mali by byť interrupcie povolené?	- 1 téma, ktorou by ste chceli zaujať voličov?
Aktuálne.sk	- Eutanázia?	Hey-you
- Ste veriaca?	- Homosexuáli, ich legislatívne potvrdenie vzťahu?	- Aká bude Vaša kampaň?
Hey-you	- Povolili by ste konzumáciu mäkkých drog?	- Ako chcete prostredníctvom facebooku osloviť?
- Myslíte si, že vyhráte voľby?	- Trest smrti?	SRO
Plus 1 deň	- Finančná odluka cirkvi a štátu?	- Čo považujete vo volebnom programe za kľúčové?
- Plánujete zásnuby s Jankom Riapošom?	- Definícia Vašej politickej orientácie?	- Aké vrstvy obyvateľstva chcete oslovovať?
- Nechali by ste si po svadbe priezvisko?	- Existencia vojnovkej SR- 1939-1945-jej negatíva a pozitíva?	
- Budete jeho rozhodnutie rešpektovať?	- Komunistická republika – zločinecká organizácia?	
- Vaša dcéra...Mohli by ste už byť aj starou mamou?	- Existujú podľa Vás extrémistické strany v SR, ktoré by mali byť zakázané?	
- Vymenili by ste byť starou mamou za to byť prezidentkou?	- Malo by ústavní činitelia pri oficiálnom kontakte s predstaviteľmi autoritatívnych režimov nastoliť otázku ľudských práv?	
- Je tento pes, čo je tu s Vami, Váš prvý pes?	- Ste za zachovanie súčasnej podoby dôchodkového systému?	
- Kedy ste si ho zadovážili?	- Mala by sa posilniť alebo nie regulačná úloha štátu v slovenskej ekonomike?	
- Poslúcha Vás?	- Ste sa bezplatné zdravotníctvo?	
- Máte aj iné zvieratá?	- Ste za spoplatnenie Vysokoškolského štúdia?	
- Kedy ste naposledy umývali okná?	- Ochrana prírody...?	

- To si oblečiete aj tepláky?	- Súhlasíte s budovaním amerických radarových základní v ČR a Poľsku?
- Môžu Vás susedia vidieť so sekerou alebo rýľom v ruke?	- Má zmysel existencia NATO?
- Vaša nereseť?	- Ako vidíte budúcnosť EU?
- A ešte?	- Inšpirácia pre SR?
- Ako ste prestali fajčiť?	Hey-you
- Vydrižte nefajčiť?	- Budete hľadať nejakú morálnu podporu ako Obama?
- Neľutovali ste vstup do politiky?	- Prečo ľudia v SR nezaujmajú voľby tak, ako v USA?
- Ochutnali ste špeciality keď ste boli v Pekingu?	- Prečo by si mali ľudia vybrať Vás?
- Ako na Vás zapôsobil Čína?	- Vaša odlišnosť od Mikloška, či Martinákovej?
Slovenka	- Myslíte si, že by bolo lepšie kebyže ste jediná kandidátka za pravicu?
- Čo bolo predtým ako ste sa stali pani Radičovou?	- Prečo sa podľa Vás darí pánovi Gašparovičovi?
- Spomínate si na Vaše školské roky?	- Bude myslíte pre Slovákov ťažšie voliť ženu?
- Nemali ste z toho problémy?	- Myslíte, že budete schopná osloviť aj mladých voličov?
- Po skončení školy Vás čakali iné radosti?	- Aké by boli Vaše prvé kroky ako prezidentky?
- O Stanovi Radičovi..	- Vysvetlite medzigeneračnú solidaritu?
- Veľký smútok už prebolel?	- Keby ste sa nestali prezidentkou, ako by pokračovala Vaša kariéra?
- Tušili ste, že sa necháte vtiahnuť do politiky?	Europort
- Myslíte, že by Vaše súčasné kroky manžel podporil?	- Boli ste ministerkou...Ako by ste charakterizovali rozdiely medzi politickým a praktickým dosahom súčasných koncepcií?
- Čo Vás naučil Janko?	- ...myslíte si, že existuje mechanizmus, ktorý by dokázal spoľahlivo ustrážiť, aby prostriedky išli tam, kam majú?
- Vaše plusy a mínusy..	- ...Kde sú slabé a silné miesta 1. a 2. piliera?
Tatranský Korzár	- Dokáže byť v tejto spoločnosti prezidentkou žena?
- Máte zlezené aj nejaké tatranské štíty alebo skôr iné oblasti?	Plus 1 deň
- Čo by povedal Stano na Vašu kandidatúru? Bolo by to niečo vtipné?	- Pre premiéra ste Kaník v sukni...

- A Vaša dcéra?	- Boli ste inou ministerkou ako pán Kaník?
- Viete rozoznať prízvuky?	- Ako ste sa s ním rozišli (s pánom Kaníkom)?
- S Janom Riapošom to bola láska na prvý pohľad?	- Víťazia marketing a frázy v slovenskej politike?
- Ste zaľúbená?	- Mali by ste odvahu nastoliť v Číne tému ľudských práv?
	- Ako ste dali najavo svoj názor?
	Press – HN
	- Čo by ste zmenili na prezidentských právomociach oproti tým, čo existujú?
	- Nemyslíte si, že právomoci v SR sú slabšie ako inde?
	- Aká právomoc by Vám chýbala ako prezidentke?
	- Nechceli by ste právomoci ako americký prezident?
	SRO
	- Treba niečo zmeniť na výkone prezidentskej funkcie?
	- Ako vnímate pozíciu prezidenta v zahraničnej politike v SR?
	- Čo by ste zmenili na kompetencii prezidenta?
	- Mal by sa prezident a minister zahr. vecí zhodovať?
	- Ako môže prezident zlepšiť susedské vzťahy?
	- Je dôležitá znalosť jazykov pri funkcii prezidenta?
	- Preferujete priamu voľbu prezidenta alebo parlamentnú?
	- Čo by ste zmenili na zákone na voľbu prezidenta?
	- Sú kompetencie prezidenta dostatočné v súvislosti s možnosťou vstupovať do výkonu vlády alebo NRSR?
	- Veto prezidenta?
	- Nakoľko by sa mal prezident obracať na Ústavný súd?
	- Mal by prezident odpúšťať a zmierňovať tresty uložené súdmi, milosť, amnestiu?
	- Prístupovanie k význameniam, preferovanie hodnôt, či štátnych sviatkov?
	- Úloha štátu pri riešení sociálnych a ekonomických problémov?

- Ako by mal prezident využívať stretnutia s občanmi?
- Na aké problémy by mali byť zamerané prezidentské správy?
- Je úlohou prezidenta otvárať aj témy ako energetická bezpečnosť?
- Vaše postoje k bio-etickým problémom?
Tatranský Korzár
- Započuli ste o konflikte Tat. Štrby a Vysokých Tatier o Štrbské Pleso?
- Kto z nich má pravdu, čo stým?
- Plynová kríza – Rusko-Ukrajina?
- Terajší prezident nie je podľa Vás aktívny? Robili by ste niečo inak?
- Čo by ste spravila s lykožrútom v Tatrách? Treba vyrúbať stromy alebo ich nechať na samovývoj?
Sme otázky
- Malo by SR uznať nezávislosť Kosova?
- Čo poradíte občanom v čase krízy?
- Mal by štát určiť načo môže súkromná zdravotná poisťovňa použiť zisk?

Tabuľka č. 1: Monitoring z kampane Ivety Radičovej pod vedením Jana Fúlleho; hlavné zdroje: Aktuálne.sk; Europort; Hey-you; Hospodárske Noviny; Plus 7 Dní; Plus Jeden Deň; Pravda; Slovenka; SRO; Sme; Tatranský Korzár.

Počet monitorovaných otázok spolu je 136, pričom otázok týkajúcich sa politiky je 72. Otázok, týkajúcich sa kampane, jej cieľov a priebehu je len 15 a osobných otázok 49.

Monitorované otázky v rozhovoroch sa týkajú buď politickej kampane, vzťahu Ivety Radičovej k politike, a napokon otázky zamerané na jej súkromie.

Otázky, ktoré sú politického zamerania, majú vo väčšej miere neutrálny charakter. Osobné otázky, ktoré boli kladené Ivete Radičovej ako jednej z najsilnejších kandidátov na prezidenta, boli v značnej miere nepatričné, niektoré boli až zlomyseľného charakteru. Zlomyseľné v zmysle, že evokujú a smerujú k jej diskvalifikácii. Jednoznačne je vidieť, že novinári si k Ivete Radičovej dovolili viac ako k mužským kandidátom na prezidenta, čo je preukázateľné najmä v otázkach zameraných na jej súkromie, ktoré hlboko zasahovali do jej osobných záležitostí. Pravdou je, že Iveta Radičová sa

nestránila žiadnej položenej otázky a jej odpovede boli väčšinou veľmi diplomatické.

Pri kladení politických otázok, je tiež vidieť, že mnohé z nich sa snažili Ivetu Radičovú zatlačiť len do sféry sociálnych vecí a práce, kde pôsobila predtým ako ministerka. Spôsobuje to často pocit, že novinári chceli poukázať na fakt, že pani Radičová by nebola schopná stať sa prezidentkou, keďže jej kompetencie siahajú len po vedenie sociálnej oblasti politiky. Preto by bolo určite viac na mieste keby nemusela zodpovedať otázky zamerané na jej kroky a postupy z minulosti, ale potenciálne kroky, vlastnosti a kompetencie prezidenta Slovenskej republiky.

Prejdem ku konkrétnym príkladom otázok a pokúsim sa poukázať a zhodnotiť ich cieľ:

- Odkedy fajčíte? Kedy ste sa dostali k fajčeniu?
- Pokúšali ste sa prestať? Ako dlho ste vydržali?
- Vyskúšali ste nejaké prípravky proti fajčeniu? Sú úspešné?
- Je pravda, že ste s cigaretami bojovali už aj s manželom – Stanom Radičom spoločne, aj úspešne?
- Je pravda, že ste fajčenie obmedzili?
- Neobávate sa toho, že sa počas volieb Vaša spotreba cigariet zvýši?
- Hanbíte sa za svoj zlozvyk?

Otázky zamerané na fajčenie sa mi zdajú veľmi nekorektné a hlavne nerelevantné pri udalosti akou je voľba prezidenta. Ako všetci vieme, zlozvyk fajčenia vyvoláva v ľuďoch odpor a odsudzovanie tohto zlozvyku. O to viac môže ľudí pobúriť fakt, že má takýto zlozvyk žena. Preto je viac ako pravdepodobné, že ak sa otázkami preukáže, že Ivetu Radičová fajčí, môže to vyvolať v ľuďoch pobúrenie. Napríklad v takom smere, že prezident by predsa nemal mať podobný zlozvyk, a takisto si môže mnoho ľudí povedať, že keď nevie bojovať so zlozvykom akým je fajčenie, nemôže bojovať ani za národné otázky a reprezentovať štát. Tu si treba všimnúť napríklad vžitie rodové stereotypy, ktoré sú opísané v prvej kapitole. Ako stereotyp existuje v ľudskom podvedomí fakt, že žena by rozhodne nemala fajčiť a piť alkohol,

pretože to vzbudzuje veľmi zlý dojem. Pobúrenie zo strany občanov – voličov sa v tomto smere zosilňuje.

Ak by som mala vyjadriť svoj názor ako potenciálny volič, nepokladám fakt, či niekto fajčí alebo nie za dôležitý, čiže podobné informácie sú pre mňa absolútne zbytočné. To či niekto fajčí, predsa nijakým spôsobom neznižuje jeho kvality. Naozaj nie je jasné, ako by spomínaný zlozvyk mal ovplyvniť kompetencie na funkciu hlavy štátu. Problémom však ostáva, že mnohí majú tendenciu sa nazdávať, že prezident by nemal fajčiť, lebo je to hlavný reprezentant národa a krajiny. Pre vymenované dôvody sa môžem nazdávať, že otázky podobného typu boli kladené na diskvalifikáciu Ivetu Radičovej ako kandidátky na post prezidenta. Už len posledná otázka, okrem iných, či sa hanbí Iveta Radičová za svoj zlozvyk vedie k dojmu, že sa hanbí za seba a svoje neresti. Pokladám si otázku, či to nehraničí s drzosťou novinára, a či by sa novinári spýtali aj napríklad Ivana Gašparoviča na jeho zlozvyky a neresti?!....

Ďalšie osobné otázky smerovali Ivetu Radičovú k jej priateľovi a rodine.

Napríklad otázka,:

„Ako podporuje Váš partner Vašu kandidatúru? Je pripravený sa stať „prvou dámou?““ je priam šokujúca. Keby otázka obsahovala len prvú časť, že ako podporuje priateľ jej kandidatúru, pôsobilo by to oveľa lepšie ako keď novinár dodá ponižujúce pokračovanie, či sa jej partner pripravuje na to, stať sa „prvou dámou“. Tu si treba všimnúť vžitý stereotyp, že existuje iba „prvá dáma“, čiže ľudia si predstavujú stále len prezidenta mužského pohlavia. Otázka: „Ste veriaca?“ samozrejme zaujíma väčšinu občanov. Tiež si však treba uvedomiť, že keby odpovedala záporne, smerovalo by to k strate veľkého počtu hlasov.

„Myslíte si, že vyhráte voľby?“ – Síce nevieme aké kvality a skúsenosti má novinár, ktorý položil túto otázku, no výpovedná hodnota položenej otázky a tiež aj jej úroveň je nízka. Žiadny kandidát, či kandidátka nevstupuje do volieb s tým, že nevyhrá. Ak by odpovedala kladne, vzbudila by dojem, že je príliš sebavedomá a ak by odpovedala, že nie, vzbudilo by to naopak pocit, že nie je vôbec pripravená na kompetencie prezidentskej funkcie.

Otázky smerujúce k súkromiu Ivety Radičovej ako boli:

- „Plánujete zásnuby s Jankom Riapošom?
- Nechali by ste si po svadbe priezvisko?
- Budete jeho rozhodnutie rešpektovať?
- Vaša dcéra...Mohli by ste už byť aj starou mamou?
- Vymenili by ste byť starou mamou za to byť prezidentkou?
- Je tento pes, čo je tu s vami, váš prvý pes?
- Kedy ste si ho zadovážili?
- Poslúcha vás?
- Máte aj iné zvieratá?
- Kedy ste naposledy umývali okná?
- To si oblečiete aj tepláky?
- Môžu vás susedia vidieť so sekerou alebo rýľom v ruke?
- Vaša nerest?
- A ešte?
- Ako ste prestali fajčiť?
- Vydržíte nefajčiť?
- Neľutovali ste vstup do politiky?“

sa zdajú veľmi odvážne a sú naozaj nepatričné v diskusii o voľbách prezidenta. Väčšina otázok je úplne zbytočná a naozaj si neviem predstaviť, aký obraz hlavy štátu by to malo vo mne, ako čitateľovi, ktorý si utvára názor pomocou médií, vyvolať. Niektoré z týchto otázok sú dokonca ťažšie uchopiteľné a nemajú žiadny cieľ, napríklad: „Vymenili by ste byť starou mamou za to byť prezidentkou?“ Je predsa nemožné porovnávať rodinné vzťahy a záväzky ako - byť starou mamou, s funkciou prezidenta štátu. Z ďalšej otázky: „Je tento pes, čo je tu s vami, váš prvý pes?“ neviem posúdiť, z akého hľadiska je pre čitateľov dôležité vedieť, či pes, ktorého pani Radičová má, je jej prvý. Otázky ako: „Kedy ste naposledy umývali okná? To si oblečiete aj tepláky? Môžu vás susedia vidieť so sekerou alebo rýľom v ruke?“ si možno vysvetliť aj tak, či si vôbec Iveta Radičová spĺňa povinnosti ženy ako „strážkyne domáceho kozuba“. Teda či by bola schopná stíhať a korigovať činnosť a povinnosti vo verejnej a aj súkromnej sfére.

V jednom z monitorovaných časopisov sa Ivete Radičovej kládli zväčša otázky smerujúce k jej nebohému manželovi, kde sa napokon novinár spýtal: „Veľký smútok už prebolel?“

Otázka je viac ako nevhodná a je veľmi diskutabilné aký cieľ vlastne táto otázka skrýva. Je predsa samozrejmé, že smrť blízkeho človeka neprebolí nikdy úplne, len sa s tým vždy človek musí vyrovať. Smrť manžela je veľmi chýlostivá téma a práve preto otázka, či ju tento smútok už prebolel nie je v žiadnom smere vhodná. Tiež mohla byť táto otázka položená preto, aby poukázala na to, že jej zomrel manžel a ona si našla druhého partnera, čo by ju vykreslilo v očiach mnohých ľudí veľmi negatívne.

Veľmi prekvapujúce otázky tiež boli:

- „Čo by povedal Stano na vašu kandidatúru? Bolo by to niečo vtipné?
- Viete rozoznať prízvuky?
- S Janom Riapošom to bola láska na prvý pohľad?
- Ste zaľúbená?
- Terajší prezident nie je podľa vás aktívny? Robili by ste niečo inak?
- Čo by ste spravila s lykožrútom v Tatrách? Treba vyrúbať stromy alebo ich nechať na samovývoj?“.

Tieto otázky sú nielenže úplne nevhodné, ale sú aj veľmi prekvapujúce, čo je spojené s bezhraničnou odvahou pýtajúceho sa. Posledná otázka, ktorá sa týka lykožrúta v Tatrách nemá žiadny súvis s funkciou a kompetenciami prezidenta. Podobný nesúvis je viditeľný aj v otázke, či dokáže pani Radičová rozoznať prízvuky rôznych slovenských regiónov. Dovolím si povedať, že väčšina ľudí nemá takúto schopnosť, pretože každý okres má svoj špecifický prízvuk a nárečie. Prezident nemusí byť žiadny odborník v rozoznávaní a ovládaní prízvukov.

Otázka, či je niekto zaľúbený, je príliš intímna aj medzi blízkymi známymi, no vo vzťahu novinára a politika je neakceptovateľná, pretože hraničí s absolútnou drzosťou.

Ďalším typom monitorovaných otázok boli otázky zamerané na vzťah Ivety Radičovej k politike. Vybrala som z nich také, ktoré podľa môjho názoru sa snažili zaradiť a zatlačiť Ivetu Radičovú len do kompetencií politika v oblasti

sociálnych vecí a práce a nie do kompetencií prezidenta. Treba si tu všimnúť, že aj keď je Iveta Radičová vnímaná ako kompetentná, tak len v určitej obmedzenej miere. Príklady otázok smerujúcich Ivetu Radičovú do sociálnej oblasti:

- „Je podľa vás rizikové sporenie v druhom pilieri?
- Ste za zachovanie súčasnej podoby dôchodkového systému?
- ...Kde sú slabé a silné miesta 1. a 2. piliera?
- Pre premiéra ste Kaník v sukni...
- Boli ste inou ministerkou ako pán Kaník?

To, že tieto otázky ju robili kompetentnou v sociálnej oblasti síce nie je negatívne, no dá sa tu vytknúť, že jej kompetentnosť obmedzili iba na sféru sociálnych vecí. To, že bola ministerkou sociálnych vecí a práce je veľkým plusom jej politickej kariéry, no kandidatúrou na prezidenta republiky sa jej ambície presúvajú do inej oblasti politiky a treba hľadať jej kompetencie v nej. Čerpanie novinárov z minulosti politikov nie je väčšinou šťastnou cestou na poukázanie ich terajších schopností a kompetencií a mnohokrát sa tým snažia skôr poukázať na chybné kroky a nedostatky politikov dosiahnutých v ich politickej minulosti, čím sa ich samozrejme snažia diskvalifikovať.

Zhrnutie monitoringu

Monitoringom otázok v rozhovoroch z vybraných printových médií v čase volieb na prezidenta som dospela k záveru, že kandidátke – Ivetu Radičovej boli kladené nevhodné a vo veľkej miere nepatričné otázky, ktoré sa ju snažili zatiahnuť do nepriaznivej polohy. Médiá majú obrovský vplyv na ľudí, ktorí si svoj obraz o politikovi, či političke zakladajú a tvoria práve pomocou nich. Médiá ich tak nepriamo nútia zdieľať rovnaký názor ako oni prezentujú. Ak hovoríme o kandidatúre na post hlavy štátu, rozhovory by mali byť dôkladne pripravované a mali by mať tiež profesionálnu úroveň, ktorú však vo väčšine prípadov na Slovensku nedosahujú. Veľmi dôležité je, aby sme z médií dokázali vyčítať, ako je kandidát pripravený stať sa hlavou štátu, a v akých smeroch je naozaj schopný reprezentovať štát. Ako je z monitoringu viditeľné, z kladených otázok nie je možné si vytvoriť objektívny obraz o politikovi, či

političke. Vysoký počet otázok tvorili otázky zamerané na jej súkromie a bola konfrontovaná s „mäkkými“ témami ako napríklad tými, čo sa týkali sociálnej oblasti. Analýzou sa zistilo, že otázky kladené Ivete Radičovej boli viditeľne osobnejšie a týkali sa skôr jej pocitov, partnera alebo osobných motívov. Novinári udržiavajú stereotypné obrazy, ktorými vykresľujú političky, čo sa dá všimnúť aj v monitoringu uvedených otázok. Robia tak, najmä rozdeľovaním a priraďovaním tém a aktivít.

Záver

Práca opisuje situáciu a postavenie žien v spoločnosti, pričom sa dostáva k vysvetleniu ťažšieho vstupu žien do politiky. Náročnejšiemu vstupu a fungovaniu v politickej oblasti predchádzajú rôzne fakty. V prvej kapitole je vysvetlený základný z nich a tým sú rodové stereotypy, ktoré udržujú existenciu danej problematiky. Pomocou vžitých stereotypov dochádza ďalej k rozdeleniu rodov do dvoch sfér v spoločnosti – do verejnej a súkromnej. Verejná oblasť je sférou, kde stále prevažujú muži, pričom súkromná sféra je stále primárnou úlohou žien. Ženy sa tak necítia prirodzene vo verejnom priestore a tiež od mužov nemožno očakávať, že sa budú cítiť prirodzene v súkromnej sfére. Ak sa hovorí o rovnosti občanov, je potrebné dosiahnuť, aby každá osoba v spoločnosti mala rovnaké príležitosti a práva. Aj keď je formálne zakotvené v zákonoch, že občania štátu sú si navzájom rovní, stále nachádzame hlboké priepasti v rôznych oblastiach. Dá sa povedať, že diskriminácia na základe pohlavia stále pretrváva, aj keď v úplne iných intenciách ako v minulosti. Zákon ženám povoľuje participáciu vo všetkých oblastiach v spoločnosti, no reálna situácia vyzerá odlišne.

Ak sa pozrieme na politické dianie na Slovensku a zrátame počet mužov a žien v politike, ľahko uvidíme, že pomer sa nedá ani len porovnávať s niektorými západnými krajinami alebo s inými vyspelými krajinami v Európskej únii. Či už je to výsledkom historického vývoja alebo hlboko zarytými stereotypmi v našej spoločnosti, je potrebné dospieť k zmene existujúceho systému. Ženy, ktoré tvoria polovicu ľudstva, majú mať rovnaký prístup a podiel na tvorbe a výkone moci v štáte. Každý má mať predsa právo rozhodovať o svete okolo nás. Existujú rôzne podporné mechanizmy, ktorými by sa dalo dospieť aspoň k malej zmene asymetrického poriadku, ktorý ovláda spoločnosť.

Vo všeobecnosti treba povedať, že do politiky by sa mali dostať iba ľudia s určitou kvalifikáciou, pričom sa nebude brať ohľad na to, či patrične kvalifikovaná osoba je muž alebo žena. V existujúcej situácii ťažšieho vstupu žien do politiky hrajú dôležitú úlohu médiá. Na základe mediálneho

zobrazovania si ľudia vyberajú kandidátov, ktorým dajú svoj hlas vo voľbách. Ak sú kandidáti vykresľovaní negatívne v médiách, tak to vo veľkej miere ovplyvní aj ich počet hlasov vo voľbách, kde výsledkom je samozrejme veľmi nízky počet hlasov. Médiá sú jednou z najvplyvnejších oblastí, ktorá udržuje stereotypizované obrazy v spoločnosti. Ako sa dalo v práci presvedčiť, ženy sú konfrontované s úplne odlišnými typmi otázok, či témami, ku ktorým sa vyjadrujú, ako muži. Analýzou sa tiež dokázalo, že ženy - političky dostávajú oveľa menší mediálny priestor na vyjadrenie ako muži – politici.

Aj keď sa to na prvý pohľad nezdá, v politike je možno ťažšie prekonať labelling pohlavnej príslušnosti osobnými kvalitami a špecifikami ako v iných oblastiach. Bolo by viac ako potrebné dospieť k tomu, aby ženy boli vnímané cez ich individualitu, na úkor ich „ženskosti“.

Je potrebné viesť diskusie o prekážkach, ktoré bránia alebo obmedzujú ženám vstup do politiky a zavádzať podporné mechanizmy, aby boli ženy lepšie schopné využívať svoje práva a schopnosti v asymetricky založenej spoločnosti.

Zdroje:

- Báčová, V. 2003. Prečo ženy prijímajú svoje znevýhodnenia v spoločnosti?
In: Cviková, J. & Juráňová, J. (eds.), *Ružový a Modrý svet*. Záujmové združenie Aspekt. Dunajská Streda: Tlač Valeur, s.r.o., 2003.
- Bunčáková, A. 1995. Feministická kritika dichotómie verejnej a súkromnej sféry. In *Aspekt*, číslo 2-3, 1995/2,3. Záujmové združenie Aspekt. Malacky : Public Malacky.
- Bútorová, Z.; Filadelfiová, J. 2007. „Rovnosť žien a mužov“. In: Kollár, M., Mesežnikov, G. & Bútor, M. (eds.). *SLOVENSKO 2006: Súhrnná Správa O Stave Spoločnosti*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky.
- Codeová, L., Fox-Kellerová, E., Nagl-Docekalová, H., Weisshauptová, B. 1994. *Štyri pohľady do feministickej filozofie*. Bratislava : ARCHA
- Cviková, J. 2003. Nerodíme sa ako ženy a muži. In: Cviková, J. & Juráňová, J. (eds.). *Ružový a modrý svet*. Záujmové združenie Aspekt. Dunajská Streda: Tlač Valeur, s.r.o., 2003.
- Filadelfiová, J. 2002. O ženách, moci a politike: úvahy, fakty a súvislosti. In: Cviková, J. & Juráňová, J. (eds.). *Hlasy žien: Aspekty ženskej politiky*. Záujmové združenie Aspekt. Dunajská Streda: Tlač Valeur, s.r.o., 2002.
- Gerhard, U. 1990. Občianske právo a spoločnosť. In: Cviková, J. & Juráňová, J. (eds.). *Hlasy žien: Aspekty ženskej politiky*. Záujmové združenie Aspekt. Dunajská Streda: Tlač Valeur, s.r.o., 2002.
- Havelková, H. 2002. Politická reprezentácia žien v Českej republike. In: Cviková, J. & Juráňová, J. (eds.). *Hlasy žien: Aspekty ženskej politiky*. Záujmové združenie Aspekt. Dunajská Streda: Tlač Valeur, s.r.o., 2002.
- Kiczková, Z. 1997. Vzájomný vzťah medzi verejnou a súkromnou sférou z pohľadu žien. In: Cviková, J. & Juráňová, J. (eds.). *Feminizmy pre začiatovníčky: Aspekty zrodu rodového diskurzu na Slovensku*. Záujmové združenie Aspekt. Dunajská Streda: Tlač Valeur, s.r.o., 2009.

Kobová, L.; Maďarová Z. 2007: *Kradmá ruka feministky rozvažuje za plentou: Aspekty parlamentných volieb*. Záujmové združenie Aspekt. Dunajská Streda: Tlač Valeur, s.r.o.

Lipovetsky, G. 2000. *Třetí žena. Neměnnost a proměny ženství*. Praha : Prostor.

Mill, J., S. 2003. *Poddanstvo žien*. Bratislava : KALLIGRAM.

Nagl-Docekal, H. 2002. Ženy ako občianky. In: Cviková, J.& Juráňová, J. (eds.). *Hlasy žien: Aspekty ženskej politiky*. Záujmové združenie Aspekt. Dunajská Streda: Tlač Valeur, s.r.o., 2002.

Vodáková, A.; Vodáková, O. 2003. *Rod ženský*. Praha : SLON.

Vodáková, A. 1995. Hodnotový svět žen a jeho paradoxy. In *Sociologický časopis*, ročník 31. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i.

Wagnerová, A. 1995. Emancipace a vlastnictví. In *Sociologický časopis*, ročník 31, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i.

Iné zdroje

Monitoring médií z volebnej kampane Ivety Radičovej pod vedením Jána Fúleho v roku 2009. Čerpané zo zdrojov printových a internetových médií: Aktuálne.sk; Europort; Hey-you; Hospodárske Noviny; Plus 7 Dní; Plus Jeden Deň; Pravda; Slovenka; SRO; Sme; Tatranský Korzár.:
<http://prezidentka.wordpress.com/category/monitoring-medii/>.

Odporúčaná literatúra

Elshtainová, J. 1999. *Veřejný muž, soukromá žena*. Ústí nad Orlicí : Grantis s.r.o.

Ivantyšin, M. & Mesežnikov, G. (eds). 1999. *SLOVENSKO 1998-1999: SÚHRNNÁ SPRÁVA O STAVE SPOLOČNOSTI*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky.

Kollár, M. & Mesežnikov, G. (eds). 2002. *SLOVENSKO 2002: Súhrnná správa o stave spoločnosti I*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky.

Mesenhöller, M. 2010. Mocné vládkyne. In *GEO*, roč. 6, 2010, 3/2010. Bratislava : MOTOR-PRESSE SLOVAKIA, s.r.o., str.20-39.

Rawls, J. 2007. *Spravodlivosť ako férovosť*. Bratislava : KALLIGRAM.